

Wanhopige krampen

Briefwisseling tussen
hoogleraar economie
Bas Jacobs en schrijver
Arnon Grunberg.

Lijkt de situatie in Griekenland niet een beetje of de afloop van de Eerste Wereldoorlog? Duitsland werd door de geallieerden gedwongen het Verdrag van Versailles te aanvaarden. Sommige onderhandelaars bezigden teksten waarbij sommige politici nu hun vingers zouden aflikken: 'We zullen die Duitse citroenen uitknippen tot we de pitjes horen kraken'. De Duitsers moesten alle oorlogsschulden terugbetalen en alle oorlogsschade vergoeden. Tot op de laatste mark.

Een ambtenaar van het Britse Ministerie van Financiën was kritisch over de verdragsonderhandelingen. Hij vond het verstandiger 'Duitsland voor tenminste een hele generatie een beetje voorspoed te gunnen'. De geallieerden zagen zichzelf volgens hem als de 'engelen van het licht' en Duitsland, Oostenrijk en Hongarije als 'de kinderen van de duivel'. Ze vonden dat 'jaar na jaar Duitsland arm moet worden gehouden, haar kinderen moeten sterven en worden verminkt'. Ze wilden alles doen om te voorkomen dat 'Duitsland een deel van haar oorspronkelijke materiële welvaart' zou herwinnen. De ambtenaar waarschuwde in 1919: 'Als we doelbewust pogen om Duitsland te verarmen dan durf

ik te voorspellen dat de wraak niet gering zal zijn. Niets kan voor een langere tijd de uiteindelijke burgeroorlog vertragen tussen de krachten van Reactie en de wanhopige krampen van Revolutie, waarbij de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog in het niet zullen vallen. En die, ongeacht de winnaar, de beschaving en de vooruitgang van onze generatie zullen vernietigen.'

Die ambtenaar was een 36-jarige John Maynard Keynes. Hij nam uit onvrede over het verdrag ontslag. Hij schreef in twee maanden *The Economic Consequences of the Peace*. Keynes werd in één klap de Picketty van zijn tijd. Hij voorzag dat Duitsland economisch zou bezwijken en dat grote politieke instabiliteit het gevolg zou zijn. Dat uitgerokend deze voorspelling van een econoom wel uitkwam ...

Zijn we inmiddels niet de ironie van de geschiedenis voorbij? In 1919 riepen de geallieerden: 'Laat Duitsland betalen', terwijl de Duitsers spraken over het 'Diktat' van Versailles. In 2015 roepen onze politici 'Geen cent meer naar de Grieken' en de Grieken spreken over het 'dictaat van de trojka'. Totale bezuinigingsdrift en gebrekkige hervormingen stortten Griekenland in een diepe depressie. Het nationale inkomen kromp meer dan een

kwart. De werkloosheid steeg naar 27 procent en de jeugdwerkloosheid naar 58 procent. En, waar het allemaal om was te doen, de overheidsschuld, die is met 174 procent van het nationale inkomen niet houdbaarder geworden.

De politieke oplossing die niet tot economische rampspoed leidt, is dat Duitsland, Nederland en anderen de Griekse schulden verlichten in ruil voor hervormingen van bijvoorbeeld het belastingstelsel. Misschien ben ik te pessimistisch, maar ik zie het niet gebeuren.

Arnon, de Griekse verkiezingen openbaarden de 'wanhopige krampen van Revolutie'. Gelukkig is er geen oorlogsdreiging in Europa. De grote woorden van Keynes zijn daarom nu te groot. Maar de aanhoudende financiële dreiging in het eurogebied vind ik unheimisch. Waarom pokeren onze politici met de toekomst van de euro als inzet?

Komt het antwoord van Nietzsche? Hij schreef dat 'de haat, het leedvermaak, de roof- en heerszucht' allemaal behoren tot de 'verbluffende economie van behoud van de soort. Een kostbare, verkwestende en over het geheel genomen dwaze economie.'

Hartelijke groet, Bas

Het is hier geen Congo of Gaza geworden

Nietzsche als econoom, dat doet me deugd. Aan de mensenkennis van Nietzsche twijfel ik niet, toch ruikt de gedachte dat de trojka gedreven zou zijn door leedvermaak en roofzucht naar samenzweringstheorie. Mij lijkt de trojka vooral gedreven te worden door de behoefte te voldoen aan zelf opgestelde regels. De dames en heren van de trojka doen denken aan artsen die een protocol volgen en terwijl de patiënt onder hun ogen overlijdt gewoon doorgaan met dat protocol, omdat het nu eenmaal zo in de handboeken staat. De angst om risico's te nemen is een begrijpelijke maar wijdverbreide kwaal.

En hoezeer de analogie met het verdrag van Versailles ook te begrijpen is, ook jij weet wat er allemaal goed is gegaan sinds 2008. Er zijn geen handelsoorlogen in Europa uitgebroken, mede dankzij eurozone en EU. Er is geen land in de eurozone, ook Griekenland niet, dat in de verste verte doet denken aan werkelijk crisisgebieden zoals Gaza, Congo of Afghanistan. Economische crisis is een dankbare voedingsbodem voor de opkomst van extremistische partijen, maar is als verklaring voor die opkomst te eenvoud-

dig. Natuurlijk is meer dan 50 procent jeugdwerkloosheid te veel. Maar van een reis die ik eind 2012 naar Griekenland maakte, herinner ik me dat de burgemeester van Thessaloniki zei dat de Grieken zelf gewoon nog niet gewend waren aan een Griekse staat met bijbehorend overheidsapparaat. Zij moesten, zo zei deze burgemeester, leren om de mentaliteit van de boer achter zich te laten en stadsbewoners te worden. Een neveneffect van de moeizame verhouding van de Griek met zijn overheid is dat hij voor redding niet uitsluitend naar de overheid kijkt. Veel Grieken houden zich staande met hulp van een uitgebreid netwerk van vrienden en familieleden. Iets wat in Nederland vrijwel ondenkbaar is. Wij geloven dat de overheid en uitsluitend de overheid ons mag redden.

Ook zijn sommige Grieken uitgeweken naar andere landen en hebben daar werk gevonden. Het zou interessant zijn om na te gaan hoeveel dat er precies zijn. Zoals jouw collega Tyler Cowen heeft geschreven, ik parafraseer: migratie is de meest effectieve vorm van armoedebestrijding. Burgers zouden moeten beseffen dat het recht te blijven wonen waar je woont in tijden van globalisering irrationeel is. Klimatologische, geopolitieke

en economische rampen van kleine en grote aard zullen migratie aantrekkelijk, in sommige gevallen onontkoombaar maken.

Bas, je bent te pessimistisch. Ik durf er twaalf flessen champagne om te wedden dat Griekenland in de eurozone blijft, dat er een compromis wordt gevonden dat puur economisch gezien een stinckend medicijn zal zijn, maar dat iedereen de gelegenheid geeft zijn gezicht te bewaren. Een *Grexit* met bijbehorende neveneffecten is een overwinning voor Poetin, dat gunt Merkel hem niet.

Je vraagt waarom politici pokeren, maar Bas, alle mensen pokeren. Het leven is een groot casino. Vanaf de genetische loterij bij onze geboorte, tot het blackjack van de dood waar wij dagelijks aan deelnemen. Ja, we proberen de dealer te verslaan met geïnformeerde beslissingen, maar een kansspel blijft het.

Juist jij als econoom zou dat moeten weten. Of ben je stiekem eerder idealist dan analyticus?

Hartelijke groet, Arnon